

УДК 37.211.24

DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2024.20.13>Аліна САМЕЛЮК, ст. викл.
ORCID ID: 0000-0003-1905-0422
e-mail: alina.melnyk1991@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ КУРСАНТІВ ЗВВО: ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Вступ. Самостійне (автономне) навчання згідно з кредитно-модульною системою є формою організації навчальної діяльності, яка структурно реформує національні системи вищої освіти країн Європи. Самостійна робота як вагомий складник та індикатор засвоєння здобувачами освіти визначених силабусами й навчальними програмами тем становить особливий простір співпраці викладачів і курсантів ЗВВО з акцентом на відповідальній автономній роботі майбутніх офіцерів над опануванням програмового матеріалу. Це навчання, яке проводиться поза звичайними практичними заняттями з іноземної мови, проте пов'язане з ними. Мета статті – окреслити специфіку організації самостійної роботи з іноземної мови у її праксеологічному аспекті для курсантів ЗВВО, тобто акцентуючи на оптимізації навчального континууму (в напрямі підвищення продуктивності, раціональності й ефективності) через якісну організацію самостійної роботи курсантів із вивчення іноземної мови з урахуванням багатьох чинників, що визначають освітній процес у ЗВВО та статус іноземної мови у професійній підготовці військових.

Результати. Здійснено короткий огляд специфіки практичної організації самостійної роботи курсантів ЗВВО з вивчення іноземної мови. Узято до уваги особливості проведення самостійної роботи у ЗВВО порівняно з цивільними ЗВО, зокрема, проаналізовано й узагальнено нормативні документи, що визначають зміст і специфіку освітнього процесу майбутніх офіцерів.

Висновки. Одним з акцентів є увідповіднення мовної освіти майбутніх офіцерів зі STANAG 6001 як угодою між країнами НАТО стосовно мовних стандартів, що в освітньому процесі ЗВВО повинно відображатись і на самостійній роботі курсантів. До того ж, сучасний контекст вимагає чіткої моделі інтеграції самостійної роботи з аудиторними заняттями (практичними заняттями з іноземної мови), імплементації тематично-модульного підходу до структури самостійної роботи; залучення інструментарію LMS на кшталт Moodle, Classroom; використання завдань, що передбачають інтернетні та мобільні технології; інтеграція творчих і проєктних завдань, систематичне застосування генеративних стратегій навчання; застосування сучасних ІКТ-засобів для забезпечення комунікативного підходу. Принциповим є уявлення про перехідний характер самостійної роботи, тобто категоризація її як сполучної ланки між формальним етапом навчання й подальшим навчанням упродовж життя.

Ключові слова: самостійна робота, автономне навчання, євроатлантична інтеграція України, курсанти ЗВВО, англійська мова.

Вступ

Освіта у ЗВВО має виражений практичний характер, чим відрізняється від освіти в цивільних ЗВО. Основне завдання ЗВВО – підготовка курсантів до військової служби. З огляду на це практична частина освітнього процесу в ЗВВО зорієнтована на формування фундаментальних військових навичок, які потрібні для здійснення воєнних операцій. Зокрема, ці практичні навички стосуються вогневої підготовки, тактики та стратегії, військової дисципліни, допомоги пораненим тощо. У процесі євроатлантичної інтеграції у вищу військову освіту в Україні інтенсивно впроваджуються стандарти НАТО. Саме на гармонізацію освіти в сучасних вітчизняних військових ЗВО з освітніми програмами НАТО націлена поточна реформа військової освіти в Україні (Кітторов, 2023; Шабатіна, 2023). Інтенсивний процес професіоналізації Збройних сил України попередньо триватиме до 2026 р. Сертифікація професійної військової освіти в Україні за вимогами стандарту НАТО "Освіта і підготовка", яку заплановано почати з вересня 2026 р., стосується також увідповіднення вищої освіти в Україні стандартам НАТО стосовно знання іноземних мов. Участь у різноманітних миротворчих операціях на континенті та за його межами, запит на постійне зростання професійного рівня військовослужбовців актуалізують крайню гостру потребу в оволодінні англійською як операційною мовою НАТО. Неможливо досягти успіху в сумісних і багатонаціональних операціях без ефективної комунікації, яка відбувається насамперед англійською. Досвід країн, які інтегрувались до НАТО, наприклад, Албанії (член НАТО з 2009 р.) підтверджує пріоритетність іншомовної підготовки військових: із самого початку процесу членства в НАТО Збройні сили Албанії зробили вивчення

англійської одним із ключових пріоритетів. Іншомовна освіта курсантів та інших військовиків базується на STANAG 6001 (угода між країнами НАТО щодо мовних стандартів) (Zenuni, 2016).

Успішне засвоєння курсантами англійської мови здебільшого залежить від рівня інтеграції іншомовної підготовки до військової практики курсантів. Це ж стосується всіх різновидів навчальної діяльності (форм організації освітнього процесу та видів навчальних занять). Самостійне заняття під керівництвом викладача ЗВВО має специфічні аспекти, відмінні від цивільних ЗВО. Ці аспекти зумовлені навіть уже таким очевидним фактором, як чітко розписаний денний графік, згідно з яким курсант має строго визначений час, відведений на виконання самостійної роботи з тієї чи тієї дисципліни. Цей чинник формально відрізняє структуру самостійної роботи в ЗВВО. Проте й зміст і завдання військової освіти, сукупність компетентностей курсантів визначально впливають на характер самостійної роботи цієї категорії здобувачів освіти.

Мета – окреслити специфіку організації самостійної роботи з іноземної мови у її праксеологічному аспекті для курсантів ЗВВО. Концептуальні основи праксеологічного підходу як новітнього методичного орієнтира у формуванні професійної компетентності майбутніх офіцерів передбачають, що в умовах впровадження нових освітніх стандартів у самостійній іншомовній підготовці курсантів особливого значення набувають дослідження можливостей оптимізації навчального континууму на основі організації успішної діяльності: її продуктивності, раціональності й ефективності. Практичний підхід до питання вибудовується у двох типових векторах: з одного боку – розуміння процесу пізнання як теоретичної діяльності розуму, а з іншого –

розуміння діяльності як специфічної форми активного ставлення особистості до довкілля.

Огляд літератури. Іншомовна підготовка курсантів ЗВВО є предметом інтересів таких сучасних науковців, як Н. Яковенко (2022), О. Совгар і В. Бойченко (Sovhar, & Voichenko, 2022), І. Ісаєва (Isaeva, 2022), Н. Калинюк та О. Лемешко (Kalyniuk, & Lemeshko, 2022), О. Шаблій (Shablii, 2022), М. Рашидова (Rashidova, 2022), Р. Дужий, Т. Деркач (Duzhyi, & Derkach, 2024); Ю. Чжоу, В. Хао, М. Сон, & М. Лі (Zhou et al., 2021) та ін.

У праці Н. Яковенко визначено теоретико-методичні засади, що слугують забезпеченню самостійної роботи з іноземної мови майбутніх офіцерів ЗВВО, узагальнено класифікації самостійної роботи курсантів з урахуванням місця та часу її проведення, за характером керівництва нею з боку викладача та способом контролю за виконанням самостійної роботи (Яковенко, 2022). У контексті поточної статті ми зосереджуємось саме на тому форматі самостійної роботи курсантів, що передбачає проведення її начальниками курсів (курсними офіцерами), кураторами, або, у разі їхньої відсутності, командирами навчальних груп із фіксацією часу на виконання в журналі обліку навчальних занять (а саме – у розділі, де ведеться облік самостійної роботи) з подальшим оцінюванням успішності виконання самостійної роботи викладачем, що викладає конкретну дисципліну (іноземну мову). Наступним визначеним критерієм є обов'язковість чи необов'язковість самостійної роботи (Яковенко, 2022). У нашій розвідці акцентується на самостійній роботі, що передбачена навчальними планами й робочими програмами курсантів (проте із проєкцією на те, як якість організації обов'язкового етапу самостійної роботи має потенціал формувати бажану й добровільну самостійну роботу з навчальної дисципліни "Іноземна мова").

О. Совгар і В. Бойченко (Sovhar, & Voichenko, 2022) визначають вплив застосування LMS Moodle на результативність самостійної роботи майбутніх офіцерів ЗСУ у процесі вивчення іноземної мови. Зокрема визначено, що організація самостійної роботи курсантів із LMS Moodle сприяє формуванню важливих іншомовних компетентностей, як-от: аналіз іншомовних професійно орієнтованих текстів, навички пошуку потрібної інформації, оцінювання й застосування наявних іншомовних компетенцій для ефективного розв'язання бойових завдань, здійснення професійно детермінованої взаємодії іноземною мовою. Середовище Moodle визначено як чинник реалізації філософії "педагогіки соціального конструктивізму", що полягає в ефективній організації взаємодії між усіма суб'єктами освітнього процесу.

На тлі праць, які досить стереотипно підходять до самостійної роботи студентів, зокрема без урахування особливостей освітніх установок представників покоління Z, а також усіх особливостей інформаційної епохи, варто відзначити наукову студію О. Шаблій (2022). Предметом цієї праці є використання мобільних застосунків для вивчення іноземних мов під час організації самостійної роботи курсантів, а саме Duolingo, LingQ, Ling App (Шаблій, 2022). Така тенденція є позитивною, проте недостатком є брак професійної орієнтованості саме на військову сферу у використанні перелічених застосунків: вони допомагають формувати лише загальномовну компетентність. До наявних розвідок, що мають характер інноваційності, належить також праця Ю. Чжоу та ін. У ній йдеться про переваги мультимодальної та багатовимірної взаємодії в розробці військової англійської

мови Gold Course на основі моделі оброблення даних та інформації. Швидка інтеграція сучасних інформаційних технологій із вищою освітою істотно полегшує постійну розбудову військового курсу англійської мови Gold Class. Проєктований курс претендує на новаторство, вищу ефективність, кидає виклик традиційній системі навчання військового курсу англійської мови. Для розроблення моделі автори інтегрують у курс військової англійської технології Cloud Computing, Big Data, Artificial Intelligence й інших нових медіатехнологій, модель обробки даних та інформації, що може врахувати такі змінні, як статичні особливості академічного навчання курсантів ЗВВО, динамічна продуктивність групи курсантів, умови обмежень (зміст навчання, тема тощо). За допомогою запропонованої авторами моделі можна відібрати й опрацювати, адаптувавши, відповідні матеріали, а також науково спроектувати мультимодальну та багатовимірну взаємодію, що істотно сприяє якості та ефективності викладання й навчання (Шаблій, 2022). Презентований досвід потребує детального вивчення з урахуванням технічних можливостей національних ЗВВО.

Попри те, що питання самостійної роботи курсантів із вивчення іноземної мови подеколи стає предметом наукової уваги, наявні розвідки висвітлюють питання досить схематично, без урахування реального контексту освіти майбутніх офіцерів. Поза увагою переважно залишаються питання особливостей навчання покоління Z і надалі – покоління "Альфа", питання посиленої євроатлантичної інтеграції України, переймання та адаптації іноземного досвіду викладання англійської чи іншої іноземної мови для військових, питання організації навчання в інформаційну епоху з урахуванням навчально-мотиваційного потенціалу всіх сучасних доступних технологій для конструювання доповненої реальності, вивчення військової справи англійською через доступ до закордонних ресурсів навчання англійської мови тощо.

Результати

Оскільки процес фахової підготовки курсантів ЗВВО суттєво відрізняється від цивільних ЗВО навіть на рівні нормативно-правових актів, що регулюють сферу вищої освіти в Україні, передбачено окремий директивний документ, що визначає освітній процес військових університетів. Отже, наказом № 4 від 09.01.2020 "Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти" передбачено багато фундаментальних засад і спеціальних заходів, що націлені вдосконалити порядок підготовки військових фахівців у ЗВВО Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах ЗВО.

Позаяк темою статті визначено увагу саме до самостійної роботи курсантів ЗВВО, вважаємо за потрібне виокремити та зіставити, як саме артикулюється питання самостійної роботи у ЗВО та ЗВВО (табл. 1). Варто зазначити, що ст. 50 Закону України "Про вищу освіту", яка стосується форм організації освітнього процесу та видів навчальних занять у п. 1 визначає освітній процес у закладах вищої освіти як такий, що відбувається за поданими формами: 1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи (Верховна Рада України, 2014). У Положенні про особливості організації освітньої діяльності у ЗВВО Міністерства оборони України та військових визначені ідентичні організаційні форми освітнього процесу.

Таблиця 1

Артикуляція питань про самостійну роботу курсантів в офіційних документах про вищу освіту

Критерій	Цивільні ЗВО	ЗВВО
Нормативний документ	Закон України № 1556-VII "Про вищу освіту" від 01.07.2014 (редакція від 27.12.2023)	Наказ № 4 "Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти" від 09.01.2020
Специфіка окреслення питання	Розділ V "ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ", ст. 16. Система забезпечення якості вищої освіти	Розділ III. Організація освітнього процесу у ВВНЗ і ВНП ЗВО, ст. 1. Вимоги до основних документів з організації освітнього процесу
про самостійну роботу здобувачів вищої освіти	Пункт 5: забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, зокрема <i>самостійної роботи студентів</i> , за кожною освітньою програмою	Пункт 1.3: співвідношення самостійної роботи курсанта, слухача, студента й навчальних занять під керівництвом викладача становить: магістр не менше ніж 1/2, бакалавр не менше ніж 1/3 загального обсягу кредитів ЄКТС, відведених на вивчення конкретної навчальної дисципліни;
	Розділ X "Учасники освітнього процесу" Стаття 58. Обов'язки науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників Пункт 4: розвивати в осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, <i>самостійність</i> , ініціативу, творчі здібності	Стаття 2 "Навчальна діяльність".

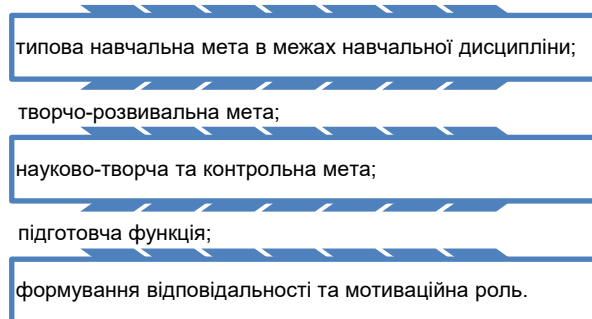

Рис. 1. Завдання самостійної роботи. Укладено автором на основі (Міністерство оборони України, 2020)

Аналіз двох базових документів, що визначають освітній процес загалом у ЗВО та специфікують його у ЗВВО дає змогу відстежити ті магістральні лінії, де саме та в яких контекстах згадується, як визначається аспект самостійної роботи здобувачів освіти. Видно значний обсяг навчального часу в межах кредитів ECTS, що відводиться на самостійне опрацювання навчальних дисциплін: це щонайменше третина часу для бакалаврів і половина для магістрів. Тенденція, отже, рухається в напрямі збільшення обсягу самостійної роботи з кожним наступним освітньо-кваліфікаційним рівнем – аж до того, що зрештою курсант має стати менеджером власного процесу здобуття знань настільки, аби вийти на магістраль освіти впродовж життя.

Окрім інституційних сертифікованих стажувань у межах підвищення кваліфікації, які можуть стосуватись, а можуть і не стосуватись саме іноземної мови, теперішній курсант передусім повинен виробити в собі вміння навчатись самостійно, долати освітні труднощі, уміти знаходити потрібні навчальні ресурси, відрізняючи якісне джерело освіти від неякісного. До того ж, саме поняття *independent learning* (укр. *самостійне навчання*), або *autonomous learning* (укр. *автономне навчання*), вийшло за межі формальної освіти, перетворившись у світовий тренд і ставши умовою кар'єрної успішності. За визначенням на сайті Bright Knowledge, важливого гайду для кар'єри, навчання та студентського життя, самостійне навчання окреслює здатність людини думати, діяти і продовжувати навчання самостійно, без того самого рівня підтримки, який отримують від учителів/викладачів – формальних наставників. Тому класичне розуміння самостійного навчання в післяінституційній освіті означає

здатність досліджувати цікаву галузь знань самостійно, відкриваючи в ній потрібне, замість очікування, що викладач визначить час на таку роботу, окреслить її тривалість, формат, надасть увесь довідковий матеріал, що може знадобитися, і проконтролює успішність роботи. Для статусу хорошого незалежного студента (*a good independent learner*, досягнення цього статусу – це, фактично, мета сучасної освіти), потрібно: 1) бути мотивованим; 2) бути витривалим, здатним долати труднощі; 3) бути відмінним тайм-менеджером (Bright Knowledge, n/d). Основними підвалинами процесу набуття статусу незалежного студента є: 1) мотивація; 2) незалежність; 3) ініціатива; 4) управління часом; 5) організація та багатозадачність; 6) відмінні навички читання та письма (Ahir, 2020; Tursinovich, 2021).

Дорожньою картою вдосконалення мовної підготовки у Збройних силах України на 2021–2025 рр. уже визначено станом на 2024 р. мінімальний необхідний рівень знання іноземної мови курсантами після завершення навчання – СМР 1 (стандартизований мовленнєвий рівень "виживання"), а у 2025 р. – уже СМР 2 (рівень "функціональний"). Хоча Дорожня карта й визначає окремими пунктами підтримання досягнутого мовного рівня у процесі службової діяльності й удосконалення рівня мовної підготовки на інтенсивних курсах іноземних мов при ЗВВО ЗСУ (Міністерство оборони України, 2021), насправді кожен, хто має досвід опанування іноземної мови, емпірично засвідчить потребу постійно активно взаємодіяти за допомогою іноземної мови з метою підтримання досягнутого рівня знань і його вдосконалення.

Положенням про особливості організації освітньої діяльності у ЗВВО одним із завдань на семінарських

заняттях визначено поглиблення й закріплення знань, отриманих курсантами на лекції та у процесі самостійної роботи (Міністерство оборони України, 2020). Мета самостійної роботи курсантів:

- відпрацювати й засвоїти навчальний матеріал;
 - закріпити та поглибити знання, уміння й навички;
 - виконати індивідуальні завдання з навчальних дисциплін, зокрема курсові роботи (проекти), розрахунково-графічні роботи;
 - підготуватись до майбутніх занять і контрольних заходів;
 - формувати самостійність та ініціативу у процесі пошуку й набуття знань (Міністерство оборони України, 2020).
- Якісна організація виконання курсантами завдань самостійної роботи з іноземної мови відповідає визначенням у Дорожній карті вдосконалення мовної підготовки у Збройних силах України (на 2021–2025 рр.) завданням іншомовної комунікативної підготовки, а саме:
- забезпечувати безперервне вивчення (використання) і вдосконалення рівня компетентностей з іноземної мови;
 - збільшувати час на опанування іноземної мови в межах індивідуальної підготовки курсантів;
 - залучати ресурси дистанційного вивчення іноземної мови в освітній процес (Міністерство оборони України, 2021).

Передбачено забезпечення самостійної роботи курсантів спеціальними допоміжними дидактичними засобами, зокрема це інформаційно-методичні (підручники, посібники) і матеріально-технічні джерела, що передбачені робочими програмами навчальної дисципліни. У разі з курсом іноземної мови особливою вагою мають інформаційно-методичні засоби, адаптовані для навчання здобувачів конкретних спеціальностей. Матеріально-технічні засоби можуть мати допоміжний ілюстративний характер чи ж використовуватись із метою підготовки проектних робіт, індивідуальних творчих робіт тощо (наприклад, у межах завдання створити тематичний гайд про військову техніку; змодельювати діалог між двома курсантами ЗВВО на полігоні, знявши відповідні відео; створити опис елементів озброєння іноземною мовою тощо).

Важливим є добір доступної та оптимально організованої наукової й професійної навчальної літератури іноземною мовою. Останній пункт визначено згадуваним Положенням про особливості організації освітньої діяльності у ЗВВО (Міністерство оборони України, 2020). Проте навіть більшу вагу зараз мають інтернетні джерела, таргетовані мобільні застосунки, ресурси в популярних серед молоді соціальних мережах, YouTube та ін., оскільки теперішні курсанти вже переважно переросли покоління так званих міленіалів і представляють покоління зумерів (народжені впродовж 1997–2012, станом на час написання поточної статті особам покоління Z від 12 до 27 років). Відмінною особливістю цього покоління якраз є статус *digital-born workforce* (укр. робоча сила цифрового походження), *digital natives* (укр. "цифрові вихідці") – це перше покоління, яке виросло з інтернетом як частиною повсякденного життя. Зазвичай, представники цього покоління демонструють природні навички використання цифрових пристроїв, програм і онлайн-платформ. Вони вміло використовують технології для спілкування, співпраці та розв'язання проблем, маючи контакт із цифровими інструментами з раннього віку. Отже, інтеграція сучасних засобів ІКТ для освітніх цілей під час виконання самостійної роботи є нагальним питанням, яке не просто модернізує освітнє середовище,

але зробить його максимально придатним для навчання курсантів, тим самим потенційно підвищивши навчальні результати, передусім з опанування іноземної мови (The Rise of the Gen Z Workforce, n/d). Окрім того, інтеграція інтернетних джерел оптимально забезпечує мету навчання іноземної мови на основі комунікативного підходу. Навчання та подальша інтеграція цифрового покоління, особливо покоління Z, у національну і світову робочу силу вимагає продуманого й активного підходу до впровадження мобільних технологій. Доступність численних застосунків у мобільних пристроях курсантів робить їхнє цілеспрямоване використання з навчальною метою перевагою, якою варто скористатись під час організації самостійної роботи здобувачів ЗВВО. Розуміючи важливість адаптації інвестицій у технології відповідно до унікальних потреб і вподобань цього покоління, ЗВВО у такий спосіб можуть зміцнити свій освітній потенціал і заохочувати на своєму рівні державного функціонування культуру інновацій. Цей підхід дає всім учасникам освітнього процесу конкурентну перевагу в сучасному цифровому світі, що швидко змінюється. Оскільки дедалі більше організацій, установ долають цей цифровий рубіж, використання мобільних технологій стає не просто інструментом для зручності, а й каталізатором успіху в сучасному та майбутньому професійному військовому середовищі.

Передбачено також, що навчально-методичні матеріали для самостійної роботи курсантів мають містити можливість здійснення самоконтролю. З цієї метою онлайн-технології, мобільні застосунки так само становлять перевагу. Зокрема, із тих, що доступні безкоштовно в Play Market, варто відзначити застосунки для покрокового вивчення іноземної мови. На авторитетній масштабній платформі онлайн-освіти в Україні Prometheus так само є багато курсів, які стануть у пригоді курсантам під час виконання завдань самостійної роботи. Доцільно пропонувати курси на Prometheus як складову частину загальної структури самостійної роботи курсанта з курсу англійської мови, виділяючи певну кількість балів у межах ECTS за надання курсантом сертифікатів, які підтверджують успішне проходження визначених викладачем курсів. Наприклад, це можуть бути такі курси з натеper доступних безкоштовно: "Англійська для кар'єрного зростання", "Англійська для медіаграмотності", "Англійська для STEM (наука, техніка, інженерія та математика)", "Бізнес-англійська". Ці курси мають емпірично перевірену ефективність, створені провідними викладачами Пенсильванського університету, який у рейтингу QS World University Rankings 2024: Top global universities посів 12-те місце й упродовж багатьох років входить щонайменше до 20 найкращих ЗВО світу. Перевагою інтеграції такого різновиду завдань до самостійної роботи курсантів є автентична англійська мова викладачів курсу, практичний підхід, завдання прикладного характеру, збалансований алгоритм курсів (теоретичний блок і практичний блок з автоматичною перевіркою успішності засвоєння потрібного матеріалу), інтерактивність та актуальність пропонувананих завдань. Зручно, що система постійно автоматично сама відстежує динаміку прогресу курсантів, можна поставити бажані цілі в перебігу курсу, встановити нагадування для оптимального тайм-менеджменту.

Що стосується Play Market, то тут, окрім базових популярних застосунків для вивчення іноземної мови, у вільному доступі є спеціальні застосунки для військових. Ці застосунки доступні саме англійською, і користування ними сприятиме не лише підвищенню компетентностей з іноземної мови, але і предметних військових компетенцій.

Ідеться про такі мобільні застосунки: Military Ethics, Military and Army Workouts, British Army Cognitive Test, U.S. Army ASVAB Challenge, Use of English PRO тощо.

Місцем для проведення самостійної роботи курсанта є навчальні аудиторії, спеціалізовані класи, бібліотека, навчальні кабінети, комп'ютерні класи, лабораторії ЗВВО, бібліотеки інших закладів вищої освіти (Міністерство оборони України, 2020). З огляду на запропоноване використання ресурсів платформи Prometheus та Play Market курсанти можуть працювати навіть не зі спеціально обладнаного комп'ютерного класу, а з будь-якої аудиторії, де є доступ до мережі. В умовах воєнного стану це сприяє тому, що рівень знання англійської мови можна підвищувати навіть під час повітряних тривог, продуктивно й безпечно використовуючи час в укритті, водночас дотримуючись усіх заходів безпеки. Функція викладача – інструктивно-роз'яснювальна й лише за потреби. Використання спеціалізованих платформ і їхня імплементація у структуру навчальної діяльності курсантів якраз націлена на максимальну самостійність дій, навчання за допомогою опціоналу конкретної програми, за допомогою якої навчається курсант. Таким чином увиразняються пріоритет активного суб'єктного навчання. Під час і після опрацювання функціоналу програм, пропонованих у структурі самостійної роботи, рекомендоване написання есе, укладання конспектів, візуальних карт чи будь-яких інших доречних, на погляд викладача, різновидів генеративних стратегій навчання. Ефективність застосування генеративних стратегій у межах самостійної роботи студентів, які опановують іноземну мову, визначено нещодавніми дослідженнями українських і зарубіжних учених, позитивно оцінено практичний вплив освітньої концепції генеративного навчання для самостійного вивчення англійської мови (Ф. Басафар (Basaffar, 2017); О. Биконя, О. Бондар, О. Конотоп, Т. Коробейнікова, & Ю. Шевченко (Konotop et al., 2023, 2023); З. Манделл (Mundell, 2022), Ф. Сусанто (Susanto, 2023)). Зокрема, експериментальні дослідження доводять, що ефективність навчання з використанням генеративних технологій підвищує показники результативності майже утричі (Konotop et al., 2023). Проте поряд із паралельним застосуванням генеративних стратегій важливо на аудиторних заняттях з іноземної мови час від часу актуалізувати ті знання та вміння, що здобуваються курсантами самостійно із запропонованих викладачем ресурсів. Це слугуватиме цілісності освітнього процесу, єдності та взаємодоповнюваності всіх його компонентів. Можливий арсенал застосовуваних для цього методик дуже широкий: від звичайної бесіди-обговорення, бліцопитування – і до написання невеликоформатних робіт на основі пройденого матеріалу.

Завдання з використанням мобільних і онлайн-технологій і разом генеративними стратегіями для самостійної роботи з вивчення іноземної мови доцільно інтегрувати в затверджуваний план самостійної роботи курсантів-заочників. Окремо варто наголосити на формуванні потенціалу навчання впродовж життя саме за допомогою вироблення в курсантів звички використовувати доступні ефективні джерела для активізації власних іноземних компетентностей.

До кожного заняття, яке передбачає самостійну роботу курсанта, науково-педагогічний працівник повинен розробити план проведення заняття та методичну розробку, що на етапі до імплементації в навчальний процес ЗВВО мають бути обговорені й ухвалені на засіданні кафедри, затверджені начальником кафедри. Тенденція таргетованого вивчення іноземної мови, що означає

націлення на виконання конкретних військових завдань, вимагає від викладачів іноземної мови організувати аудиторні та позааудиторні заняття в максимально природному для майбутнього офіцера середовищі функціонування. Це передбачає оптимальний баланс і почерговість опрацювання теоретичного матеріалу з дисципліни з його подальшим обов'язковим застосуванням у середовищі військового вжитку. Курсанти ЗВВО проходять військову практику, яка, окрім можливості отримати реальний досвід військової служби, дає змогу застосовувати здобуті іншомовні знання в реальному контексті, аби розвиваючи в такий спосіб іншомовну, професійно детерміновану комунікативну компетентність.

Варто зазначити, що згідно із проведеним нами моніторингом з даними положень про організацію освітнього процесу в цивільних ЗВО на самостійну роботу відводиться подекуди 67 % загального обсягу навчального часу, передбаченого для вивчення навчальної дисципліни (скажімо, в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова для першого рівня вищої освіти, тобто бакалаврського, відводиться не менш ніж 50 % і не більш ніж 67 % від загального обсягу годин на конкретну дисципліну). У ЗВВО цей відсоток значно менший. На самостійну роботу студентів відводиться орієнтовно всього 25 % загального обсягу навчального часу на семестр (дані із планування курсів іноземної мови у Військовому інституті КНУ імені Тараса Шевченка). З одного боку, це спрощує роботу науково-педагогічних працівників щодо організації керівництва самостійною роботою курсантів. Проте з іншого – це вимагає від викладача ретельної продуманості у плануванні самостійної роботи курсантів із максимальною практичною ефективністю й реальністю комунікативного середовища, що тут означатиме не просто виконання прописаних у методичних розробках навчальних завдань, але передусім – розвиток іноземних комунікативних компетенцій.

Треба врахувати, що в межах занять із самостійної роботи з іноземної мови виконується відразу декілька визначених положеннями про організацію освітнього процесу цілей, що пов'язуються із завданнями відпрацювати та засвоїти навчальний матеріал; закріпити й поглибити знання, уміння та компетенції; виконати індивідуальні завдання; підготуватись до майбутніх занять і контрольних заходів; формувати в курсанта культуру розумової праці, самостійності й ініціативи в пошуку та набутті знань. Останній пункт у контексті іноземної підготовки є чи не найважливішим, оскільки саме від проектує курсанта на вивчення англійської мови протягом усього життя з орієнтацією на постійне і планомірне, цілеспрямоване поліпшення свого вихідного рівня володіння мовою задля розширення кар'єрних можливостей чи уможливлення будувати кар'єру військового у глобальному просторі та, зокрема, в Україні – з її щоразу реальнішими євроатлантичними військово-партнерськими візіями.

Дискусія і висновки

Під час планування самостійної роботи курсантів та укладання методичних посібників з іноземної мови доречним є дотримання магістрально-модульного принципу (до речі, це також принцип логіки функціонування сучасних комп'ютерних систем). У межах напрацювання балансу чотирьох базових різновидів мовленнєвої діяльності доречно враховувати емпіричні дані сучасних іноземних досліджень стосовно найнеобхідніших, із практики військовиків Північноатлантичного альянсу, знань з англійської як базової мови НАТО під час: 1) військових відряджень за кордоном; 2) використання англійської мови

для читання під час закордонних місій (у яких саме завданнях потребувались навички читання, які саме типи документів та ін.); 3) використання англійської мови для написання військових документів чи для письмової комунікації в місіях за кордоном; 4) сприйняття й розуміння іноземної мови на слух у співпраці в межах НАТО (урахування комунікативного шуму як мовнопрагматичного концепту); 5) використання навичок говоріння в умовах натівського навчання й ведення бою; 6) невербальні фактори успішної комунікації іноземною мовою в полікультурному середовищі альянсу. Можливо брати до уваги і специфіку комунікації англійською мовою в інших військових блоках, однак нині важливим є саме НАТО – через націленість усієї військової сфери України на інтеграцію в Північноатлантичний альянс. З огляду на це зростає вагомість "симулякрізації" освітньої парадигми курсантів під час опанування іноземної мови, зокрема у форматі самостійної роботи. Завдяки сучасним ІКТ і розробленим принципам дидактики гри досягти цього в умовах сучасності стає простіше (Duzhyi, & Derkach, 2024).

Отже, самостійна робота курсантів ЗВВО становить важливий етап освітнього процесу, який у сучасних освітніх парадигмах уявляється як безперервний процес набуття нових знань і розвитку компетентностей. Процес самостійної роботи курсантів ЗВВО є перехідним етапом: спершу він відбувається паралельно з освітнім процесом під наглядом викладачів і у спеціально відведений для того час у розпорядку дня курсанта, проте надалі він переростає межі інституційної формальної освіти і трансформується у неформальну чи інформальну освіту. Тому під час навчання у ЗВВО важливо сформувати й алгоритми самостійного навчання, і уявлення про можливу джерельну (ресурсну) базу з конкретної навчальної дисципліни (іноземної мови), і саму потребу навчатись поза сферами зовнішнього контролю, тобто з самої інтенції саморозвитку, поглиблення професійних компетенцій (мотиваційний аспект). Нині найкращими практичними рішеннями щодо організації самостійної роботи курсантів ЗВВО нами бачаться такі:

- 1) інтеграція з аудиторними заняттями (практичними заняттями з іноземної мови);
- 2) тематично-модульний підхід із покроковими інструкціями того, що потрібно виконати;
- 3) залучення LMS (Learning management system) на кшталт Moodle, Classroom;
- 4) доєднання завдань, що передбачають використання інтернетних і мобільних технологій;
- 5) творчі та проєктні завдання, систематичне застосування генеративних стратегій навчання;
- 6) застосування сучасних ІКТ-засобів для забезпечення комунікативного підходу.

Утіленню зазначених підходів, зокрема розробленню окремого посібника для організації самостійної роботи курсантів ЗВВО за спеціальностями, у систему самостійної роботи майбутніх офіцерів з опанування іноземної мови (англійської) присвячуватимуться подальші теоретичні й емпіричні дослідження.

Список використаних джерел

Верховна Рада України. (2014). *Про вищу освіту* (Закон України від 01.07.2014. № 1556-VII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
 Ісаєва, І. (2022). Методика організації самостійної роботи курсантів-прикордонників над професійно-орієнтованою лексикою (на прикладі німецької мови). *Перспективи та інновації науки*, 10(15).
 Калинюк, Н., & Лемешко, О. (2022). *Розвиток навчальної мотивації курсантів до вивчення іноземної мови* (с. 74–89). <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v28i1.957>
 Кітоторов, М. О. (2023). Сучасний стан розвитку системи військової освіти як складової загальнодержавної системи освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 92(1), 59–64. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.92.1.12>
 Міністерство оборони України. (2020). *Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових*

навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах (наказ, Положення від 09.01.2020 № 4). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-20#Text>

Міністерство оборони України. (2021). *Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України на 2021–2025 роки* (затверджена рішенням Міністра оборони України від 01.03.2021. № 17108/з/11-2020 від 24.02.2021). https://www.mil.gov.ua/content/education/dorozhnya_karta_2021.pdf

Шабатіна, Н. (2023). Стандарти НАТО щодо забезпечення якості професійної військової освіти. *Військова освіта*, 1(47), 332–342. <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2023-47/332-342>

Яковенко, Н. (2022). Теоретико-методичні засади забезпечення самостійної роботи з іноземної мови курсантів вищих військових закладів освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 48(2), 287–292. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-2-49>

Ahir, K., Govani, K., Gajera, R., & Shah, M. (2020). Application on virtual reality for enhanced education learning, military training and sports. *Augmented Human Research*, 5, 1–9. <http://dx.doi.org/10.1007%2Fs41133-019-0025-2>

Basaffar, F. M. (2017). The Effect of Implementing Some Generative Learning Model Strategies in Teaching Reading Comprehension. *International Journal of English Language Education*, 5(1), 42–53. <https://doi.org/10.5296/ijele.v5i1.10612>

Duzhyi, R. V., & Derkach, T. M. (2024). Learning styles of the Armed Forces of Ukraine personnel undergoing English language courses. *Educational Technology Quarterly* [Online]. <https://doi.org/10.55056/etq.659>

Konotop, O., Bykonja, O., Bondar, O., Shevchenko, Y., & Korobeinikova, T. (2023). Effectiveness of generative learning strategies in independent study of English using mobile technologies. *Revista Eduweb*, 17(3), 160–181. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.03.14>

Mundell, Z. J. (2022). *Developing Strategic Thinking: An Analysis of Current Practices in the US Army's School of Advanced Military Studies* [Doctoral dissertation, University of Kansas].

Rashidova, M. X. (2022). Recommendations on the use of scaffolding technology in English classes. *Science and education*, 3(9), 459–461. <https://openidea.uz/index.php/idea/article/view/1002/1416>

Shablil, O. S. (2022). Mobile applications for learning foreign languages as means of organizing the independent work of cadets. *International scientific conference "Information technologies and management in higher education and sciences" : conference proceedings* (November 28, 2022. Fergana, the Republic of Uzbekistan, p. 340–343). Riga, Latvia: "Baltija Publishing". Part 3.

Sovhar, O., & Boichenko, V. (2022). The use of moodle by cadets of military higher education institutions in the process of self-study when learning a foreign language. *Journal of Information Technologies in Education (ITE)*, 48, 7–14. <https://doi.org/10.14308/ite000745>

Susanto, F. (2023). Generative Learning Strategy is a Solution for Teaching Writing Skill. *International Journal of Social Learning (IJSLS)*, 4(1), 35–62.

The Rise of the Gen Z Workforce: Addressing Mobile Technology Needs of Digital Natives. <https://www.techstep.io/articles/the-rise-of-gen-z-workforce-addressing-mobile-technology-needs-of-digital-natives>

Tursinovich, K. A., Zoirovich, S. F., & Tavakkalovich, A. D. (2021). Innovations in improving the professional and practical physical training of students of the military faculty. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 2, 31–34. <https://www.zienjournals.com/index.php/zjssh/article/view/196>

Zenuji, J. (2016). *The role of English language education in the contribution of Albanian Armed Forces in NATO peacekeeping operations*. https://www.researchgate.net/publication/341276838_The_role_of_English_language_education_in_the_contribution_of_Albanian_Armed_Forces_in_NATO_peacekeeping_operations

Zhou, Y., Hao, W., Song, M., & Li, M. (2021). Multimodal and Multidimensional Interaction in the Gold Course Construction of Military English Based on Data and Information Processing Model. *International Conference on Information Science and Education (ICISE-IE)* (pp. 382–385). IEEE.

References

Ahir, K., Govani, K., Gajera, R., & Shah, M. (2020). Application on virtual reality for enhanced education learning, military training and sports. *Augmented Human Research*, 5, 1–9. <http://dx.doi.org/10.1007%2Fs41133-019-0025-2>
 Basaffar, F. M. (2017). The Effect of Implementing Some Generative Learning Model Strategies in Teaching Reading Comprehension. *International Journal of English Language Education*, 5(1), 42–53. <https://doi.org/10.5296/ijele.v5i1.10612>
 Duzhyi, R.V., & Derkach, T.M. (2024). Learning styles of the Armed Forces of Ukraine personnel undergoing English language courses. *Educational Technology Quarterly* [Online]. <https://doi.org/10.55056/etq.659>
 Isaeva, I. (2022). The method of organizing the independent work of border guard cadets on professionally oriented vocabulary (on the example of the German language). *Perspectives and innovations of science*, 10(15) [in Ukrainian].
 Kalyniuk, N., & Lemesko, O. (2022). Development of cadets' educational motivation to learn a foreign language. *Collection of NADPSU Collection of scientific works: military and technical sciences*, 28(1), 74–89 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v28i1.957>
 Konotop, O., Bykonja, O., Bondar, O., Shevchenko, Y., & Korobeinikova, T. (2023). Effectiveness of generative learning strategies in independent study

of English using mobile technologies. *Revista Eduweb*, 17(3), 160–181. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.03.14>

Kitorov, M. O. (2023). The current state of development of the military education system as a component of the national education system. *Scientific journal of the M.P. Drahomanov NPU*, 92(1), 59–64. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.92.1.12> [in Ukrainian].

Ministry of Defense of Ukraine. (2021). *Roadmap for improving language training in the Armed Forces of Ukraine for 2021–2025*, approved by the decision of the Minister of Defense of Ukraine on March 1, 2021 (No. 17108/z/11-2020 dated February 24, 2021) [in Ukrainian]. https://www.mil.gov.ua/content/education/doroznya_karta_2021.pdf

Mundell, Z. J. (2022). *Developing Strategic Thinking: An Analysis of Current Practices in the US Army's School of Advanced Military Studies* (Doctoral dissertation, University of Kansas).

Rashidova, M. X. (2022). Recommendations on the use of scaffolding technology in English classes. *Science and education*, 3(9), 459–461. <https://openidea.uz/index.php/idea/article/view/1002/1416>

Shabatina, N. (2023). NATO standards for ensuring the quality of professional military education. *Military education*, 1(47), 332–342.

Shablii, O. S. (2022). Mobile applications for learning foreign languages as means of organizing the independent work of cadets. *International scientific conference "Information technologies and management in higher education and sciences"* (p. 340–343, Part 3). Baltija Publishing.

Sovhar, O., & Boichenko, V. (2022). The use of moodle by cadets of military higher education institutions in the process of self-study when learning a foreign language. *Journal of Information Technologies in Education (ITE)*, 48, 7–14. <https://doi.org/10.14308/ite000745>

Susanto, F. (2023). Generative Learning Strategy is a Solution for Teaching Writing Skill. *International Journal of Social Learning (IJSLS)*, 4(1), 35–62.

The Rise of the Gen Z Workforce: Addressing Mobile Technology Needs of Digital Natives. TechStep. <https://www.techstep.io/articles/the-rise-of-gen-z-workforce-addressing-mobile-technology-needs-of-digital-natives>

Tursinovich, K. A., Zoirovich, S. F., & Tavakkalovich, A. D. (2021). Innovations in improving the professional and practical physical training of students of the military faculty. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 2, 31–34. <https://www.zienjournals.com/index.php/zjssh/article/view/196>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). *On higher education* (Law of Ukraine dated July 1, 2014. No. 1556-VII) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2020). *On the approval of the Regulation on the peculiarities of the organization of educational activities in higher military educational institutions of the Ministry of Defense of Ukraine and military educational units [...]* of the Ministry of Defense of Ukraine; Order, Regulation No. 4 dated January 9, 2020 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-20#Text>

Yakovenko, N. (2022). Theoretical and methodological principles of ensuring independent foreign language work for cadets of higher military educational institutions. *Current issues of humanitarian sciences*, 48(2), 287–292. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-2-49> [in Ukrainian].

Zenuni, J. (2016). *The role of English language education in the contribution of Albanian Armed Forces in NATO peacekeeping operations*. https://www.researchgate.net/publication/341276838_The_role_of_English_language_education_in_the_contribution_of_Albanian_Armed_Forces_in_NATO_peacekeeping_operations

Zhou, Y., Hao, W., Song, M., & Li, M. (2021). Multimodal and Multidimensional Interaction in the Gold Course Construction of Military English Based on Data and Information Processing Model. *International Conference on Information Science and Education (ICISE-IE)* (pp. 382–385). IEEE.

Отримано редакцію журналу / Received: 28.03.24

Прорецензовано / Revised: 28.04.24

Схвалено до друку / Accepted: 28.04.24

Alina SAMELIUK, Senior Lecturer

ORCID ID: 0000-0003-1905-0422

e-mail: alina.melnyk1991@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE SPECIFICS OF ORGANIZING INDEPENDENT WORK ON A FOREIGN LANGUAGE FOR CADETS OF THE INSTITUTION OF HIGHER MILITARY EDUCATION: PRAXEOLOGICAL ASPECT

Background. *Independent (autonomous) learning is a form of organization of the educational activity, which structurally reforms the national systems of higher education in European countries. Independent work constitutes a special space for cooperation between teachers and cadets of the institution of higher military education with an emphasis on the responsible autonomous work of future officers on mastering the program material. The study is conducted outside of the usual practical classes in a foreign language but is connected with them. The purpose of the article is to outline the specifics of the organization of independent work on a foreign language in its praxeological aspect for cadets of the institution of higher military education. The aim demands focusing on the optimization of the educational continuum (in the direction of increasing productivity, rationality and efficiency) through the quality organization of independent work of cadets on learning a foreign language.*

Results. *A brief overview of the specifics of the practical organization of independent work of the cadets of higher education institutions in foreign language learning was carried out. The peculiarities of conducting independent work in the institution of higher military education compared to civilian HEIs were taken into account, in particular, normative documents defining the content and specifics of the educational process of future officers were analyzed and summarized.*

Conclusions. *One of the points of emphasis is the alignment of language education of future officers with STANAG 6001 as an agreement between NATO countries regarding language standards, which should be reflected in the educational process of the Armed Forces of Ukraine and in the independent work of cadets. The modern context requires a clear model of integration of independent work with classroom classes (practical foreign language classes), implementation of a thematic-modular approach to the structure of independent work; involvement of LMS tools such as Moodle, Classroom; use of tasks involving Internet and mobile technologies; integration of creative and project tasks, systematic application of generative learning strategies; the use of modern ICT tools to ensure a communicative approach. The idea of the transitional nature of independent work, that is, its categorization as a connecting link between the formal stage of education and further education throughout life, is fundamental.*

Keywords: *independent work, autonomous learning, Euro-Atlantic integration of Ukraine, cadets of institution of higher military education, English language.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.